

ижодий рақобатнинг аҳамияти катта. Бу рақобат дарс жараёнида, илмий тўғарак мажлисларида, илмий-назарий, илмий-амалий йиғинларда ва турли даража ва йўналишга эга бўлган кўрик ва олимпиадаларда янада ўткирлашади ва бу ички ишлар ходимларига изланиш рағбатини беради. Бу борада академия тизимида самарали ишлар амалга оширилмоқда. Аммо уларга замонавийлик ва талабчанлик, ижодкорлик руҳини кўпроқ сингдириш лозим. Бу рақобат давлат ташқарисига чиқиши, мамлакат ёшлари ўз илмий салоҳиятларини миллий ғурур ва ифтихор сифатида халқаро аудиторияларида ҳам намойиш қилишлари керак.

Ички ишлар ходимларининг ўз қизиқишига кўра илмий тадқиқот ишига кириб келиши унинг илмий тадқиқотга жалб қилинишидан мутлоқ фарқ қилади. Баъзан учрайдиган амалдаги ҳисобот учун шакллантирилган илмий ижодий фаолият ижобий натижалар беришдан анча йироқдир. Ички ишлар ходимларининг ижтимоий фаоллигини оширишда академияда ташкил этилган замонавий таълим-тарбия тизими ва ишлаб чиқариш интеграцияси муҳим ўринни эгаллайди. Мазкур интеграцияда, бир томондан, таълимда амалга оширилаётган туб ислохотлар, иккинчи томондан, ишлаб чиқаришда амалга оширилаётган модернизацион жараёнлари бир-бирларига шундай талабларни қўймоқдаки, натижада мазкур талаблар портфели, бир томондан, ҳарбий таълим тизимини янада мукаммаллаштириш, уни

самарадорлигини ошириш, мақсадлилиқ кўрсаткичини янада аниқлаб олишни, иккинчи томондан эса, ҳарбий таълим соҳасидаги ишлаб чиқариш жараёнини ҳозирги замон интеллектуал салоҳиятига эга бўлган ёш ҳарбий кадрларни тарбиялашга катта замин яратади.

Хулоса қилиб айтганда, биринчидан, жамият маънавиятини юксалтиришда аждодларимизнинг бой маънавий мероси, миллий ва ахлоқий қадриятларимиз, урф-одат ва анъаналаримиз, муқаддас динимизнинг ўрни бекиёсдир. Шунингдек, бирон-бир халқ ўз тарихини билмай, асрлар оша яратилган маънавий меросга таянмай ва уни янада ривожлантирмай туриб, ўз келажагини тасаввур эта олмайди. Иккинчидан, мамалкатимизда амалга оширилаётган ислохотлар ёшларимизнинг маънавий қамолотини юксалтириш, аждодларимиз томонидан асрлар мобайнида яратилган бебаҳо маданий меросимиз, миллий қадриятларимизнинг тикланишига, энг асосийси ўзлгимизни англашга катта таъсир кўрсатди, халқимизнинг буюк яратувчанлик анъаналарини рўёбга чиқаришга хизмат қилди. Шунини алоҳида таъкидлаш жоизки, бу ислохотлар натижасида жамиятимизда соғлом маънавий-маърифий муҳит яратилмоқда. Маълумки, барча давлатларда ҳам тараққиёт, авваламбор, инсонларнинг ва айниқса ёшларнинг маънавий қамолоти билан белгиланади, ҳар томонлама тараққиёт этган давлат юксак маънавият заминидан вужудга келади.

Адабиётлар

1. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 08.08.2018 й., 07/18/3898/1622-сон; 11.12.2019 й., 06/19/5892/4134-сон; 23.04.2020 й., 06/20/5983/0490-сон
2. Махмудов Т. Инсон ва маънавият// Тафаккур ва тақдир. -Т.: «Маънавият», 1998. 34-б.
3. Эркаев А. Маънавият – устун йўналиш. // Иқтисод ва ҳисобот. 1996. № 2, 20-22-б.
4. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 08.08.2018 й., 07/18/3898/1622-сон; 11.12.2019, 06/19/5892/4134-сон; 23.04.2020 й., 06/20/5983/0490-сон
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлари ташкил этилганининг 26 йиллиги ва Ватан ҳимоячилари куни муносабати билан байрам табриги.

РЕЗЮМЕ. Ушбу мақолада, Ички ишлар ходимларининг билишга бўлган қизиқишини орттиришда илмий-ижодий рақобатнинг аҳамияти, дарс жараёнида, илмий тўғарак мажлисларида, илмий-назарий, илмий-амалий йиғинларда ва турли даража ва йўналишга эга бўлган кўрик танлов ва олимпиадаларда янада ўткирлашиши, ички ишлар ходимларида замонавийлик ва талабчанлик, ижодкорлик руҳини кўпроқ сингдириш лозимлиги борасида сўз юритилади.

РЕЗЮМЕ. В данной статье раскрывается значение научно-творческого конкурса в повышении интереса сотрудников органов внутренних дел к учебе, оттачивание в ходе урока, заседаний научного кружка, научно-теоретических, научно-практических сборов и экзаменов и олимпиад разного уровня и направленности, современности и требовательности в сотрудниках внутренних дел, говорят о том, что надо больше прививать дух творчества.

SUMMARY. In this article, the importance of scientific and creative competition in increasing the interest of internal affairs officers in learning, sharpening in the course of the lesson, scientific circle meetings, scientific-theoretical, scientific-practical gatherings and examinations and olympiads of different levels and directions, modernity and demandingness in internal affairs officers, it is said that the spirit of creativity should be more inculcated.

АСОСИЙ ГИМНАСТИКАДА ХАРАКАТ ВА КАСБИЙ БИЛИМ ҲАМДА КЎНИКМАЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ

И.С.Хайтметов – катта ўқитувчи

А.Р.Мусаева – ўқитувчи

Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт университети

Таянч сўзлар: махсус-ҳаракат тайёргарлик, жисмоний ва техник тайёргарлик, амалий гимнастика машқлари, координацион ва куч чидамлилиқ асосий гимнастика воситалари, амалий кўникма ва назарий билимлар.

Ключевые слова: специально-двигательная подготовка, физическая и техническая подготовка, упражнения прикладной гимнастики, основные гимнастические средства координации и силовой выносливости, практические навыки и теоретические знания.

Key words: special motion training, physical and technical training, applied gymnastics exercises, basic gymnastic means of coordination and strength endurance, practical skills and theoretical knowledge.

Тадқиқотнинг долзарблиги: Президентимиз Ш.М.Мирзиёевнинг 24 январь 2020 йилдаги ПФ-5924-сонли фармони, Ўзбекистон Республикасида сўнгги йилларда жисмоний тарбия ва спорт йўналишида улкан ишлар сиёсат даражасида амалга оширилмоқда, вилоятларда чекка қишлоқларда оммавий спортни татбиқ этиш, энг асосийси вояга етиб келаётган болаларимизни ҳар томонлама ҳам жисмонан ҳам ақлан уларни тарбиялаш ва махсус спорт йўналишларига йўналтириш, бу ислохотларнинг барчасида юқори малакали спорт усталарини олиб чиқиб, Республика миқёсида ўтказиладиган мусобақалар ва нуфузли мусобақаларга қатнашишни ташкил этиш.

IV босқичли вилоят, туман, шаҳарлараро ёш спортчилар орасидан иқтидорлиларни саралаб олиш ва шаффоф мусобақа республика тизимини ишлаб чиқиш ва жорий этиш; [1:2].

Спорт гимнастика, бадий гимнастика спорт турларида таълим берувчи бўлажак ўқитувчи-мураббийларнинг ўқув-услубий, жисмоний тарбия ва спорт йўналишларини ташкил этиш ва ўтказиш бўйича асос бўла оладиган ўргатиш услубларини ишлаб чиқиш асосий вазифа ҳисобланади: бу ишларнинг замирида ўқитишнинг касбий-педагогик йўналтирилганлиги туради.

Асосийси гимнастика назарияси ва услубияти фанида амалга оширилаётган илмий ишлар, тадқиқотларнинг сифати ва долзарблигини амалга оширишини талаб этилади. Аниқланган муаммолар ватанимизнинг олий таълимнинг спорт соҳасида, асосийси спорт гимнастика бўйича юқори маҳоратли мутахассисларнинг касбий ва малакавий тайёргарлигини кўриб чиқиш, ушбу муаммоларини бир бирига боғлиқлигини аниқлаб беради. Бу ишларнинг замирида олиб борилаётган илмий тадқиқот ишларини долзарблигини белгилаб беради [3:7].

Тадқиқот мақсади: гимнастикачиларда касбий билим ва кўникма малакаларини босқичма-босқич ривожлантириш ўқув-машғулот дастурини ишлаб чиқиш ва тажрибаларда уни асослаб бериш.

Тадқиқотнинг вазифаси: ўқув ва педагогик амалиёт якунлари бўйича талабаларнинг назарий билимлари ва амалий кўникмаларини баҳолаш мезонларини ишлаб чиқиш.

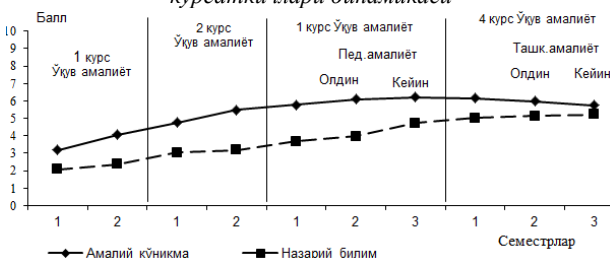
Тадқиқот услублари: назарий қоидаларни таҳлил қилиш ва умумлаштириш; педагогик кузатувлар; гимнастика бўйича ихтисослашаётган талабаларнинг жисмоний ва спорт-техник тайёргарлигини аниқлаш; математик статистика услублари

Тадқиқотлар 2022 йил январдан 2022 йил майгача Чирчиқ шаҳри Ўзбекистон Давлат жисмоний тарбия университетида гимнастика назарияси ва услубияти кафедрасида ўтказилди. Унда гимнастика бўйича ихтисослашаётган 1-4 босқич талабалари қатнашишди. Тадқиқот уч босқичда ўтказилди.

Тадқиқот натижалари: Педагогик кузатувлар шуни кўрсатдики, ўқитувчилар ўқув машғулотлари жараёнида сафда бажариладиган ва умумривожлантирувчи машқларни ўрганиш ҳамда такомиллаштиришга ажратиладиган вақтни асосиз равишда кўпайтиришган, бу снарядларда бажариладиган машқларни ўргатиш ва такомиллаштириш устида ишлаш учун ажратиладиган вақтнинг 23,5% га камайишига олиб келган. Шунинг учун курс раҳбарлари кўпқурашнинг учта тури ўрнига иккита турида машғулотлар ўтказишларига тўғри келган, бу талабаларга нафақат дастурнинг режалаштирилган машқларини ўзлаштиришга, балки ўқув амалиётини ҳам тўлиқ ҳажмда ўтказишга имкон бермаган (**1-2 расм**).

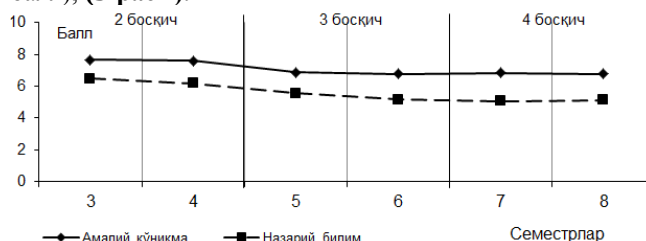
1-расм. «Гимнастика» ихтисослиги бўйича талабаларнинг саккиз семестр мобайнидаги саф машқларини ўтказишга доир назарий билимлари ва амалий кўникмалари кўрсаткичлари динамикаси

2-расм. «Гимнастика» ихтисослиги бўйича талабаларнинг саккиз семестр мобайнидаги УРМ ўтказиш борасидаги назарий билим ва амалий кўникмалари кўрсаткичлари динамикаси

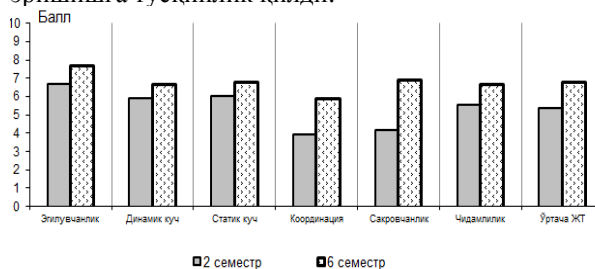
Хронометраж маълумотларига кўра, ўқув машғулотида сафда бажариладиган УРМ учун режалаштирилганига нисбатан етарлича вақт ажратилганда (мос равишда 13.8 ± 1.23 ва $21.7 \pm 0.63\%$) талабалар комплексларни назарий жиҳатдан заиф ўзлаштиришган ва уларни бўлинмаларда, айниқса педагогик ва ташкилий амалиёт жараёнида уларни аниқ асослашда, ифодалашда ва услубий жиҳатдан тўғри ўтказишда жиддий хатоликларга йўл қўйилган. Амалий кўникмалар катталиги педагогик амалиёт бошида ошади (6 семестр, 6.2 ± 0.77 балл) ва ўқув йили якунига келиб яна камаёди (8-семестр, 5.75 ± 0.73 балл). Назарий билимлар даражаси эса таълимнинг барча босқичларида аниқ паст даражада бўлган (3.98 ± 0.64 и 5.23 ± 0.54 балл).

Гимнастика назарияси ва методикасидан маълумки, амалий гимнастика машқлари инсон жисмоний фаолиятининг турли соҳалари учун амалий фойдалигидан ташқари, куч, тезлик, чидамлик ва эпиллиқни такомиллаштиришда улкан аҳамиятга эга. «Гирмашиб чиқиш машқлари» ҳамда «Мувозанат машқлари»да кўпроқ камаёди. 4-босқичда тахсил олаётган талабаларининг 70% дан ортиғи синов вазифаларини нафақат техника, хатто амалий гимнастикадан назорат машқларини ўргатиш услубида ҳам жиддий хатолар билан шуғулланишди (5.75 ± 0.67 балл), (**3-расм**).

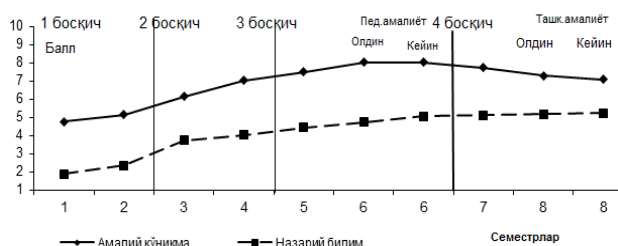
3-расм. Шуғулланувчиларнинг амалий гимнастика машқларни ўтказиш бўйича назарий билимлари ва амалий кўникмалари кўрсаткичлари динамикаси

Назорат синовлари шуни кўрсатадики, координацион қобилиятлар (5.89 ± 0.89 балл), динамик (6.7 ± 1.02 балл) ва статик куч (6.97 ± 0.97 балл), координацион ва куч чидамлиги (6.67 ± 0.79 балл) кўрсаткичлари катталиги зарур бўлганидан анча кам (**4 расм**). Шунинг учун МЖТнинг паст даражаси талабаларга машқланганлик ва махсус-ҳаракат тайёргарлигининг режалаштирилган даражасига эришишга тўсқинлик қилди.

4-расм. 2-3-босқич талабаларида жисмоний тайёргарлик бўйича назорат мусобақаларини баҳолашиши

Мураккаб ҳаракатчанлик координациясига эга спорт йўналишлари етакчи назарийчилари тавсиялари, шунингдек, дастлабки тадқиқотлар натижалари қуйидагиларни аниқлаш имконини берди: асосий гимнастика воситаларининг семестрлар ва ўқув йилларидаги фоиз нисбатлари; уларнинг СПМО курси, академик ва ўқув-машқ машғулотларида оқилона тақсимланиши; махсус-ҳаракат тайёргарлиги (**5-расм**), асносида 1-4 босқич шуғулланувчиларнинг ҳаракат малакаси ва касбий-педагогик билимлар ҳамда кўникмаларни босқичма-босқич шакллантириш бўйича комплекс дастур ишлаб чиқиш имконини берди.

5-расм. 1-4-босқич талабалари томонидан ўқув дастури машқлари ва кўпкураш малакавий дастури элементларини ўрганиш бўйича амалий кўникма ва назарий билим кўрсаткичлари динамикаси

Гимнастика асбобларда бажариладиган машқларни ўзлаштириш технологияси, махсус-ҳаракат (хореография), жисмоний ва техник тайёргарлик бўйича дастур элементларини ўргатиш ва ўқув ҳамда машқ қилиш машғулотларини ўтказиш воситалари ва услубларидан фойдаланиш юзасидан касбий-педагогик масалалар минимумгача камайтирилган, яъни умуман ўтказилмаган. Шунинг учун талабалар ўқув амалиёти жараёнида асосий гимнастика воситалари ва усулларини танлаш масалаларида ва гимнастика кўпкураши машғулотларини ўқатишда қийналишган (3.6-расм). Жисмоний ва махсус ҳаракат тайёргарлиги бўйича машғулотларни ташкил қилиш ҳамда ўтказиш тўғрисида гапирмаса ҳам бўлади. Ушбу билимлар эса гимнастика бўйича бўлажак мутахассисга мамлакатимизнинг ўқув ва соғломлаштириш муассасаларида ишлаётганда керак бўлади.

ХУЛОСА. Муаммонинг назарий томондан ўрганилиши ва тажрибалардаги тадқиқотнинг якуний натижалари қуйидаги хулосалар ва таклифларни шакллантириш имкониятини берди:

Адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 1 январдаги “Ўзбекистон республикасида жисмоний тарбия ва спортни янада такомиллаштириш ва оммалаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-5924-сонли қарори.
2. Абдуллаев А., Ханкелдиев Ш.Х. Жисмоний тарбия назарияси ва усули: Дарслик. -Т.: 2005, 231-б.
3. Eshtayev A.K. Sport gimnastikasi mashg'ulotining nasariy asoslari (uslubiy qo'llanma). O'DJTI nashriyot-matbaa bo'limi. -T.: 2009, 113-b.
4. Мусаев Б.Р. Олий педагогик таълим муассасалари талабаларининг гимнастика бўйича касбий-педагогик кўникмаларини шакллантириш. Дисс. ... канд. пед. наук. -Ташкент: ЎзГИФК, 2011, 180-б.
5. Умаров Д.Х. Ёш гимнастикачилар жисмоний сифатларини тайёр-гарлик босқичида ривожлантириш технологияси. Дисс... канд. пед. наук. -Т.: ЎзГИФК, 2007, 187-б.
6. Хайтметов I.S. Sport pedagogik maxorati oshirish. (Badiiy gimnastika) Xoreografik mashqlarini o'tkazish uslubiyoti. O'quv-qo'llanma. -T.: «Davr matbuot savdo», 2020, 176-b.

РЕЗЮМЕ. Ишда қўрилган асосий масалалар гимнастика бўйича бўлажак ўқитувчи ва мураббийларнинг ўқув-услубий фаолиятини ташкил қилиш жисмоний тарбия фаолияти учун муҳим бўлган дидактик тамойилларни амалга оширишга урғу берилган: яхлитлик, оптималлик, ўқитишнинг касбий-педагогик йўналтирилганлиги.

РЕЗЮМЕ. Основные вопросы, рассматриваемые в работе являются организация учебно-методической деятельности будущих учителей и тренеров по гимнастике, реализация важных для физического воспитания дидактических принципов: целостности, оптимальности, профессионально-педагогической направленности обучения.

SUMMARY. The main issues considered in the work are the organization of educational and methodological activities of future teachers and trainers on gymnastics, the implementation of didactic principles important for physical education: integrity, optimality, professional and pedagogical orientation of training.

UDK.290-291; 414(2022)

MUZIKALÍQ SHÍĠARMALARDÍ JOQARÍ DÁREJEDE ATQARÍWDA BARLÍQ ATQARÍWSHÍLÍQ USÍLLARINAN PAYDALANÍW

G.Xodjametova – tariyx ilimleriniń kandidati, docent

Ózbekstan mámleketlik kórkem óner hám mádeniyat institutı Nókis filiali

Tayanch so'zlar: san'at, madaniyat, ijro etish, konsert, milliy kolorit, pedagogik texnologiyalar.

Ключевые слова: искусство, культура, исполнение, концерт, национальный колорит, педагогические технологии.

Key words: art, culture, performance, concert, national color, pedagogical technologies.

Ádebiyat hám kórkem óner dekalaları, milliy teatrлар hám koncert jámáatleri gastrolları, súwret hám kitap kórgizbeleri, kórkem iskerliktiń basqa kóplegen formaları ruwxıy turmısh salasındaǵı milliy múnásibetlerdi ózinde sáwlelendiredi. Ozbek muzika kórkem óneri ustaları hár qıylı qońsılás Respublikalarda hám sırt ellerde óz uqıpların tabıslı kórsetiw etpekte. Olardıń shıǵıwları biziń qádiriyat hám dástúrlerimizge salıstırǵanda janlı qızıǵıwshılıqtı oyatpaqta hám arttırmaqta.

1. Махсус адабиётлар ҳамда илмий тадқиқотлар таҳлиллаб ва олимларнинг илмий изланишлари шунинг кўрсатадики, Гимнастика назарияси ва услубияти фан сифатида бўлажак мураббий ва педагогларнинг касбига масъулият ва талабларни қўяди. У ёш гимнастикачиларни соғломлаштириш, таълим ва тарбия беришини мукаммал билиши, спорт гимнастика ва бадий гимнастикани махсус машқларидан унумли фойдалана олиши, меҳнат, амалий кўникмаларига эга бўлишини тақозо этади, бунда албатта ўқитувчи-мураббийнинг услубий бой маҳоратини эгаллашлари керак бўлади.

2. Ёш спорт гимнастикачилар ва бадий гимнастикачиларни тайёрлашда жисмоний қобилиятларини ривожлантиришига улкан таъсир кўрсатади. Бироқ мустақил машғулотларда анъанавий ҳамда ноанъанавий гимнастика махсус машқлари воситаларидан фойдаланиш имкониятини илмий томондан ёндашувчи ва асослаб берувчи махсус адабиётлар камлиги билан ажралиб туради.

3. Биринчи босқич талабаларининг махсус-ҳаракат тайёргарликлари дастлабки тадқиқотларнинг бошланғич босқичидаги баҳоси бўйича қуйидагиларни кўрсатди;

- олий таълим муассасаларига ўқишга қабул қилинганлар гимнастика ва бадий гимнастика кўпкураши элементларидан кўп қисмини намойиш қилиш ва ўтказишини қисман билмайдилар;

- Жисмоний ва махсус ҳаракат тайёргарлиги бўйича машғулотларни ташкил қилиш ҳамда ўтказиш тўғрисида гапирмаса ҳам бўлади. Ушбу билимлар эса гимнастика бўйича бўлажак мутахассисга мамлакатимизнинг ўқув ва соғломлаштириш муассасаларида ишлаётганда керак бўлади.